

Kritizálni szabad

beszélgetés [Ács Pállal](#)

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Már nyár óta gondolkodunk ezen az interjún, az eredeti apropó az MTA elleni hadjárat lett volna, de azóta szinte minden héten történt valami, vagy nyilatkoztak valamit, ami hirtelen felkavarta a dolgokat. Az elmúlt napokban pedig még inkább felgyorsultak az események. Elment a CEU, botrány a parlamentben, tüntetések a Kunigunda utcában...*

ÁCS PÁL: Mielőtt válaszolnék a kérdéseidre, valamit gyorsan le kell szögezmem: mindazt, amit most elmondok, magánemberként mondom. Mert amit kérdezel, az közügy. Ha arról kérdeznél, hogyan hordom a trágját a kertemben, nyugodtan beszélhetnék róla közemberként is. De közügyekről csak magánemberként „nyilatkozhatok”. Erre vagyok kötelezve. Jártá régen ez a vicc: „a külügy az belügy”. Hogy pontosan mit is jelent mindez, nem tudom. Eddig azt hittem, hogy az olyasmi például, hogy hol dolgozom, milyen végzettségem van, milyen címekkel és rangokkal tisztelt meg az Akadémia és az Egyetem, nos, ezek is mind én vagyok, de kiderült, hogy nem. Jobb is így. Elegánsabb. Húsz éve még botorul és nagyképűen úgy véltem, hogy nekem névjegykártya kell. Töprengtem, mi álljon rajta. Egy francia barátom, aki igazán tudja, mi a *comme il faut*, arra figyelmeztetett, hogy a valóban ízléses kártyán nincsen semmi más, csak egy név.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *A [Stádium 28 kör](#) alapító tagja és ügyvivője vagy, az MTA köztestületi tagjaiból verbuválódott csoport első fórumát a közoktatás témájában tavaly februárban tartotta, többek közt az akkori oktatási államtitkár Palkovics László részvételével. Azóta több fórumot rendeztetek (legutóbb a jogtudat témájában), amelyek hangvétele hangsúlyozottan kritikus volt a jelenlegi kormányzat intézkedéseivel, terveivel szemben. A célotok, ahogyan az a honlapotokról is kiderül, a problémák feltárása és a közvélemény tájékoztatása. Miért Stádium és miért 28? Miért van szükség szerinted egy ilyen csoportosulásra? Nem érzed úgy, hogy szélmalomharcot vívtok? Mi értelme határozott hangú nyilatkozatokat kiadni, ha azoknak nincs hatása a kormányzati politikára? És mi értelme tájékoztatni a közvéleményt, ha az sem változtat semmin?*

ÁCS PÁL: Az elnevezés, ha jól emlékszem, Solymosi Frigyestől és Ferge Zsuzsától származik. Solymosi – ő sajnos már nincs köztünk, idén meghalt 87 évesen – ajánlotta a Stádium elnevezést, természetesen Széchenyire utalva, és Ferge tette hozzá a 28-at, jelezve az alapító tagok számát. Őszintén szólva akkoriban nem jósoltam nagy jövőt a körnek, Hamlettel szólva túl „sok fontos merény kifordult már medriből, és elvesztette tett nevét”, így láttam akkor (persze a „merényt” képletesen értem, nem kell megjedni). Nem lett igazam, a Stádium 28 Kör megtalálta a helyét a közösségi térben, és a nehéz mediális viszonyok közt is hallatni tudja a hangját. Nem vagyunk afféle ellenzéki kör, politikai értelemben semmiképp.

Sokfélék vagyunk és egymással is kemény vitákat folytatunk.

De összeköt bennünket a több irányban ható kritikus szellem és a tudomány szabadsága iránti elkötelezettség. Szélmalomharc? Talán, persze. De feladatunk, hogy formát adjunk gondolatainknak. És ami formát ölt, annak a létezése is erősebb annál, aminek nincs formája. Stádium a nevünk, hisz mindenképp el akarjuk kerülni, hogy valamiképpen hivatalos formában az Akadémia részének tekintsenek bennünket. Nem vagyunk azok, független magánszemélyek vagyunk, noha mindannyian kötődünk az Akadémiához. Nem szólunk soha az Akadémia nevében. De a tudomány szereplőiként van közös véleményünk közös dolgainkról. Így megy ez bizony, ha nem is tetszik sokaknak. A görög polisz is szabad polgárok egyesülése volt. Fórumainkon (ezeket fontosabbnak érzem a sokszor hatástalan kommunikéknál és tiltakozó nyilatkozatoknál) közügyekről: közoktatásról, felsőoktatásról, kulturális örökségvédelemről, szegénységről, innovációról, atomenergiáról, jogállamiságról stb. beszélünk közérthető nyelven, ám szigorúan tudományos érveléssel. Nem ritkán eljönnek hozzánk a kormány képviselői (a közelmúltban Aszódi Attila államtitkár előadóként lépett fel nagy sikerű [Paks II. című fórumunkon](#)), illetve olyanok, akik a kormány nézeteivel rokonszenveznek. Ennek nagyon örülünk.

Annak is örültünk, amikor Palkovics László – akkor még mint államtitkár – ellátogatott a közoktatás aktuális helyzetéről megrendezett első fórumunkra. Meglepődött azon, hogy kemény kritikát kapott, azon még inkább, hogy [a közönség köreiből az elégedetlenség hangjai is megszólaltak](#). Tudjuk azt is, hogy megsértődött. Ez sajnálatos. Az viszont mulatságos, hogy különböző nyilatkozataiban arra int bennünket, hogy hagyjunk fel a „politizálással”, utalva arra, hogy az Akadémia (persze, mint mondtam, mi nem képviseljük az Akadémiát) szerinte nem politizálhat. Mondja ezt akadémikusként, aki egyúttal a Fidesz-

kormány nagyhatalmú minisztere, aki azzal van megbízva, hogy feldarabolja az Akadémiát.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Hogyan érvényesülhet bármilyen ésszerű érvelés vagy értelmes kritika egy olyan rendszerben, amelynek a legfőbb lényege (lásd. pl. legutóbb a [444-en megjelent remek lengyel cikk magyar fordítását](#)) a büszkén vállalt suttyóság és mucsaiság, vagy immáron a terminus technicusként használt ún. gecizmus?*

ÁCS PÁL: A politikai térből sugárzó, nyíltan vállalt suttyóság és mucsaiság az én szememben az álnépiesség egyik formája, és minden ízében hazug. A hatalom öngazolására szolgál, el szeretné feledtetni a tömegekkel a gátlástalan korrupciót, és azt kívánja „kommunikálni”, hogy a kormányzat a néptől nyer felhatalmazását mindarra, amit tesz, és alapjában nem is különbözik a néptől, ez abból is látszik, hogy a nép nyelvén beszél, kimondja, amit a nép gondol.

Boldogságot, felemelkedést, az álmok megvalósulását ígéri, miközben átveri és kirabolja a népet.

(Paolo Sorrentino *Silvio és a többiek* című új filmjében Berlusconi a nép fiaként jelenik meg, és mikor minden sötét üzelve lelepleződik, azzal magyarázza gáztetteit, hogy ő csak olyan, mint mindenki más, hisz „mindenki ezt csinálja”). Csakhogy az „egyszerű nép” (viszolyogtató már maga a fogalom is) nem suttyó. Fél életemet „vidéken”, falun töltöm, immár harminc éve, úgyhogy van némi tapasztalatom. Már az is érdekes, hogy az ottani tájszólásban „vidékinek” épp minket neveznek, meg mindenkit, aki nem törzsökös falubeli. Más kérdés, hogy amikor látják szerencsétlenkedésünket a kaszával, kapával, ásóval, „hibbant vidékinek”, „hülye pestinek” mondanak minket, amiben igazuk is van, hiszen bizonyos értelemben mi is álnépieskedünk. Igen, ismerem a falusi kocsmák népének durva nyelvezetét is, de ez sem azonos az általad említett „gecizmussal”. Második szomszédom tanyán (ahogy ott nevezik, „pusztán”) nevelkedett. Mikor talicskaszám hordom át hozzánk tőlük a trágyát, kampós pásztorbotjával félrelökösi a birkákat, és megkérdezi: – Mi újság mostan a CEU-val? Aggódunk érte! –

Az istenadta nép nem suttyó, de csalódott és elkeseredett.

A veszprémi káptalan egykori cselédsorán lakunk. A kasznár kúriájából téesziroda lett, most is valami efféle. Egyébként „kastélynak” hívják. Még emlékszem, amikor az egész falun SZDSZ-zászlók lengedeztek. Most persze mindenki fél, ki kevésbé, ki jobban. Sokan elhiszik, hogy ha nem szavaznak „jól”, jönnek a Soros migránsai, akiket egyenesen az ő kis házaikba fognak betelepíteni, vagy elveszik a nyugdíjukat. De a

többséget nem lehet átverni holmi álmucai és álsuttó populizmussal. Ők csak hallgatnak. Egyelőre.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Sokan mondják azt, hogy az Orbán-rendszer kicsit olyan, mintha Kádárból és Horthyból lenne összegyúrva. Az előbbit neked azért még bőven volt lehetőségod megtapasztalni. Te hogy látod, valóban visszaköszönnek a régi beidegződések, magatartásformák?*

ÁCS PÁL: Persze, jól ismerem ezeket a hasonlatokat. Egyik neves véleményformálónk (Bokros Lajos) „újkommunistáknak”, a másik (Ungváry Rudolf) „fasisztoid mutációknak” nevezi a mostani rezsim embereit. Mindkettőben van némi igazság. De az is igaz, hogy minden hasonlat sántít. A Horthy-rendszer mindenestül elsüllyedt, csak a kulisszái léteznek. Vezéreszméjében, az irredentizmusban, a „mindent vissza” üzenetében szerintem még azok sem hisznek már igazán, akik mesterségesen szítják a Trianon-hisztériát (ezzel nem szeretném bagatellizálni sem a Trianon okozta traumát, sem az irredentizmus veszélyét). De eltűntek azok a társadalmi osztályok, amelyek a Horthy-rendszer berendezkedését meghatározták.

Vadászgatnak a fideszesek (Kádár János és Leonyid Brezsnyev is szeretett vadászni), kastélyokat szereznek maguknak, ráteszik a kezüket a „családi ezüstre”, vagyis szeretnek az Esterházy-kincsek és más műtárgyak közt pózolni, de ettől még nem lesznek igazi hercegek és grófok, még csak vitézek sem. Nem véletlen, hogy leginkább a stadionok lelátóin érzik otthon magukat.

De nincsenek személyes tapasztalataim a Horthy-világból. A Kádár-korszakot viszont jól ismertem. Nincs okom dicséretét zengeni. Sohasem kedveltem a kort, amelyben felnővekedtem, és mindig reménytelenül reménykedtem abban, hogy egyszer, valami csoda folytán elmúlik. (Bővebben is írtam erről a [Kétezerben](#)). Van egy meghatározó, nyomasztó élményem az 1970-es–80-as évek fordulójáról. A Baross téren laktunk egy egyszobás lakásban két kisgyerekekkel. Egyik éjjel iszonyú zúgásra ébredtünk. Kinéztünk az ablakon, és lassú menetben végestelen végig tankok vonultak el előttünk, hosszú órákon át. Ez egy megszállt ország volt. Mégis, nem véletlenül nevezték „gulyás-kommunizmusnak” vagy a „legvidámabb barakknak”. Hatalmas zökkenőkkel, óriási kanyarokkal, lassan, de mégis: az ország a szolgaságból a szabadság felé haladt. Az élet mindig egy kicsit élhetőbb, jobb lett.

Most éppen fordítva van, ez az, ami leginkább elkeserítő.

Pedig azok a tankok már régen kivonultak.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Egy Stádium 28 jellegű csoport nyílt működése mondjuk 1987–88 előtt azért elképzelhetetlen lett volna. Mennyiben volt más akkor és hogyan jellemeznéd ma az értelmiség helyzetét?*

ÁCS PÁL: Elég általános jelenség manapság, hogy – főként a rendszerváltás után felnőtté vált fiatal értelmiségiek – összemossák a Rákosi-rendszert a Kádár-rendszerrel, és mindkettőt „kommunista diktatúraként” emlegetik. Ez persze sok vonatkozásban (és bizonyos távoli nézőpontból) talán indokolt lehet, mégis eltorzítja a valóságot. 1961-től

fogva jelentős reformfolyamat bontakozott ki a mezőgazdaságban és a kultúrában, amit csak az 1968-as prágai események akasztottak meg. Ezután következett a már említett „gulyás-kommunizmus” hosszú, posványos és ellentmondásos korszaka. Rendszerkritikus értelmiségi körök 1953-tól fogva mindig léteztek. A Magyar Írószövetség Sztálin halálát követően azonnal fellépett a „személyi kultusz” ellen. A Petőfi-kört mindenki ismeri. A 60-as évek élénk és izgalmas reformértelmiségi köreiről jó képet kapunk Jancsó Miklós *Oldás és kötés* című filmjéből (1963), melyben nem statiszták, hanem maguk az Eszmélet-kör tagjai, neves értelmiségiek alakítják az aktuális közügyekről vitatkozókat. Pezsgő szellemi élet volt ekkor Budapesten, egymást érték az élénk, sokakat érintő társadalmi és kulturális viták. A kritikai szellem korlátait tárja fel Kovács András 1968-ban készült *Falak* című kultikus jelentőségű filmje. 68 után a reformpárti körök tagjainak egy részét elüldözték az országból, de létrejött és lassan megerősödött a demokratikus ellenzék, amely különféle, sokszínű – informális és illegális – csoportosulásokba tömörült. Erre azt mondhatják egyesek, hogy de hát ezek mind baloldaliak, liberálisok és kommunisták voltak. Lehet ilyet gondolni. Kevés értelmiségi tekintette magát ekkoriban „jobboldalinak”. Bárki bármit mond most erről, az igazság az, hogy a 20. századi értelmiség jelentős, meghatározó része (Magyarországon is) klasszikus értelemben vett liberális volt és baloldali. Az úgynevezett „népiesek” is (sokáig) baloldaliak voltak. A tilalmas olvasmányok számító szamizdat-irodalom csúcsteljesítményében, az 1980-as *Bibó-émlékkönyv*ben együtt szerepeltek a hivatalos fórumokról kiszorított aktív ellenzékiek (Petri György, Kenedi János) aktív párttagokkal (Bojtár Endre – őt ezért fegyelmeivel sújtották) és a később (!) jobboldalivá vagy szélsőjobbodalivá váló népiesekkel (Csoóri Sándor, Csurka István). Az ellenzékiességüket nyíltan vállalóknak persze rendőrségi zaklatásokkal, házkutatásokkal, olykor letartóztatásokkal is számolniuk kellett. Nem utazhattak külföldre, nem publikálhattak, nem kaphattak állást. A március 15-i tüntetéseket a karhatalom durván szétverte. A mai helyzet a megváltozott körülményekből adódóan teljesen más.

Akkor az elnyomóknak mindenképp személyre szóló retorziókat kellett foganatosítaniuk, mivel a rendszerkritikának nem voltak hivatalos intézményei és fórumai.

Léteztek ilyenek (például az 1979-ben alakult Szegényeket Támogató Alap nevű civilszervezet), de illegálisan. Több évtizedes többé-kevésbé demokratikus fejlődés után a mai elnyomók immár a kialakult autonóm közintézmények ellehetetlenítését tűzték ki maguknak célul. A most zajló Kulturkampf irányítói mintha szó szerint vennék egy régi baloldali kultuskönyv erősen vitatható állításait (Szelényi Iván és Konrád György *Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz* című könyvére gondolok), és elhinnék, hogy (ellenkező előjellel) létrehozható egy a technokráciából, a bürokráciából és az akadémiai értelmiségből összegyúrt új – ezúttal a populista hatalom érdekeit kiszolgáló – osztály. Ennek érdekében, gondolják, új, a kormány politikai érdekeit szolgáló intézményeket kell alapítani, és el kell sorvasztani a régieket: azokat a ma még így-úgy vegetáló sajtóorgánumokat, egyetemeket és tudományos műhelyeket, amelyekben – szerintük – meghúzódnak, megbújnak az osztályhatalmukat titkos eszközökkel továbbra is gyakorló kommunista, liberális, vagy ahogy most mondják, „Soros-bérenc”, „migránspárti” értelmiségiek.

A (nem létező) osztályhatalmát gyakorló értelmiség lecserélése és egy „új osztály” létrehozása iránti vágy olyan erős, hogy az sem érdekli a hatalmat, hogy odavész a hozzá eddig hű értelmiségi és szakembergárda jelentős hányada is.

Ez a kísérletük már a tanárok elleni fellépésük során kudarcba fulladt. Nyugdíjba kényszerítettek egy egész generációt, egyszersmind el is fogyott az emberanyag, nincs, aki tanítson, se ilyen, se olyan. A minap a belvárosban szembe találoztam ennek az új osztálynak egyik prominens képviselőjével. Soha nem szabad a külsőből következtetni a belsőre, mégis: acélkék, villódzó alpakkaöltönyben, rózsaszín nyakkendőben, csónadrágban, piros cipőben vonult hasonszörű társaitól körülvéve. Élmény volt látni.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Egyáltalán mit értünk értelmiség alatt?*

ÁCS PÁL: Kérlek, ne várj tőlem szociológiai értelemben pontos választ. Az értelmiségi embert (elsősorban a humán értelmiségit) úgy tudom elképzelni, mint aki élete jelentős részét könyvek közt tölti. Szüleim vasúti tisztviselők voltak, egyikük sem végzett egyetemet.

A lakásunkban mégis egész falat beborító könyvespolcok álltak.

Egyke lévén, gyerekkoromat leginkább ezek közt a könyvek közt töltöttem. Nincs már meg az a ház, a polcokat lebontottuk, de ma is emlékszem valamennyi kötetre, és arra is, hogy pontosan hol voltak. Tudom, manapság egyre többen temetik a könyveket, ám ahogy elnézem az unokáimat, amint szorgosan rendezgetik kicsi könyvtárukat, a dolog még nem tűnik egészen reménytelennek. Az értelmiségi lét fontos része a könyvekről folytatott szabad és kötetlen *beszélgetés* is. Apámmal végtelen órákat töltöttünk el ilyen társalgással, ahogy később barátaimmal, feleségemmel és tanáraimmal is. A műveltség elengedhetetlen, és a jó ízlés sem árt, ha van, ezért illene érdeklődni a művészi értékű filmek, színházi előadások, és a kiállítások iránt is. Szüleim után az első igazán művelt és műértő ember, akit megismertem, egy kereskedelmi cég hivatalnoka volt, civilben műgyűjtő. Pethe László volt a neve, készítettem is vele egy interjút, amely megjelent [1994-ben a Művészettörténeti Értesítőben](#). Voltaképp máig alig találkoztam nála tájékozottabb, olvasottabb emberrel. Csak egy dolgot emlétek még, mint az értelmiségi lét fontos feltételét: a függetlenséget. Nehéz kérdés ez, mégis kardinális fontosságú. A kutató és a tanár sok tekintetben olyan, mint a művész: erősen önmagára van utalva. Nem függhet a beidegződésektől, mindent mérlegre kell tennie, mindenben kételkednie kell, meg kell tanulnia jó kérdéseket feltenni.

Az önállóság nem megspórolható. Az értelmiségi sok szempontból, mások nézőpontjából is megtanulja szemlélni a világot. Örök kíváncsiság hajtja, a kutatás, vizsgálódás folyamata legalább annyire érdekli, mint a végeredmény, a végkövetkeztetés.

Nem függhet a főnökeitől sem, ha azok direktutasításos módszerekkel kívánják meghatározni kutatásaik folyamatát, céljait és főként eredményeit. Ha meg akarják szabni, milyen szavakat használjanak, hogyan gondolkodjanak. Nyilván kicsit másként van ez a *science* és az alkalmazott tudományok sok területén, de ezekhez nem értek. Az biztos, hogy az elvtelen lojalitás alapján álló humán értelmiségi nem alkothat maradandó értéket. Utasításokkal nem lehet komoly tudományos művek létrejöttét elősegíteni. A lojalitásnak van helye a hadseregben, a vállalatirányításban, a cégvezetésben – az egyetemi tanszékeknek és a kutatóműhelyeknek azonban másként kell (kellene) működniük. A kutatást megöli, ha a kutató személyében, egzisztenciálisan függ a főnökétől. Ez tökéletesen kontraproduktív. Az MTA Tudományetikai Kódexe például kimondja, hogy „a kutatóval függelmi viszonyban lévők megfélemlítése, a kutatás szabadságának indokolatlan korlátozása, a hátrányos megkülönböztetés” nem megengedhető az MTA intézeteiben. Ez persze nem azt jelenti, hogy egy intézetben mindenki azt kutat, amit éppen akar. A kutatónak részt kell vennie az intézet különböző programjaiban. Ez természetes elvárás.

Ezen belül azonban csorbítatlanul meg kell maradnia a kutatás szabadságának. És végül az értelmiséginek függetlennek kell maradnia a pénztől is.

Ez a legnehezebb dolog, hiszen neki is meg kell élnie valamiből. A teljesítmény azonban sohasem függhet a fizetségtől. Az értelmiségi lét – Cicero és nyomában Kerényi Károly kifejezésével szólva – egy különös értelmű „vallásosság”: az igazság mindenek felett való szeretetén, a tudományhoz való erkölcsi viszonyon alapul: ez a *religio academici*.

„A tudós nem úgy él, mintha vallásos volna – mondja Kerényi – mégis az.”

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Van-e jövője a klasszikus, mondjuk úgy republikánus, tehát közéletben aktív, gondolkodó és kritikus értelmiségnek, akár a nagy globalizált tömegtársadalmakban, akár ennek falusi kistestvéreiben, mint pl. Magyarországon?*

ÁCS PÁL: Legutóbbi beszélgetésünkkor már említettem, hogy szerintem az értelmiség ázsiója sokat csökkent az 1960-as–70-es évek óta. A Sartre-ok, Marcusék, Habermasok, Geremek, Umberto Ecók – a nagy formátumú, világszerte ismert és elismert véleményformálók – kora lejárt. A nyilatkozatok, a „charták” korszaka is elmúlt. Ki figyelne oda komolyan ma már egy olyan kommunikációra, mint amilyen az 1968-as „korčulai nyilatkozat” volt, amelyben filozófusok tiltakoztak Csehszlovákia katonai megszállása ellen? Ez önmagában nem baj. A politikában sincsenek már igazán karizmatikus egyéniségek, olyanok például, amilyen Willy Brandt, Helmut Schmidt, Václav Havel és Göncz Árpád volt. Ez sem igazán súlyos probléma.

Nagyobb gond, hogy a kultúra és a kulturáltság megbecsülése is rohamosan csökken.

Ezen azonban kár búsongani. Hogy a világ merre tart, azt nem tudom, nem bocsátkoznék jóslatokba. Az értelmiség sorsát illetően mégis optimista vagyok. Noha a hatalom gátlástalansága egész tudományszakokat és komplett intézményeket törölhet el, magát az értelmiséget nem tudja teljesen elpusztítani.

„Kézirat nem ég el”,

mondja Mihail Bulgakov, és valóban, a legsötétebb diktatúrák alatt is fennmaradt az irodalom, a zene, a kultúra, akár olyan áron is, hogy a verseket emlékezetükben őrizték

az emberek, mert leírni nem merték. A tudomány sem enyészett el zsarnokságok idején. Az értelmiség megtalálja ma is az adekvát formákat arra, hogy sokak számára érvényes, nagy horderejű üzeneteket fogalmazzon meg és juttasson el milliókhoz. Ezért tartom igazán fontosnak Paolo Sorrentino most vetített *Silvióját*, amely az illiberalizmus és a populizmus működését, hazug sikerstratégiáit tárja fel rendkívül igényes, sajátosan művészi formában. Ismét csak Hamletet tudom idézni és az értelmiségre szabni: „föladata most és eleitől fogva az volt és az marad, hogy tükröt tartson mintegy a természetnek”.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Mit veszít egy társadalom, ha megszabadul ettől a rétegtől?*

ÁCS PÁL: Nem tud megszabadulni tőle. Meg tudja nyomorítani, de amíg társadalom van, értelmiség is létezik. A szabadságát tudja elvenni, de akkor az visszavonul belső köreibe, önmagába, de soha nem adja fel.

Morus Tamás mondása jár az eszemben: „a király szolgája vagyok, de elébb Istené”.

És az is, ahogy vigasztalgatta a nyakára sújtani készülő bakót, hogy ne keseredjen már el annyira.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Milyen társadalmi funkciója van és lehet ma az értelmiségnek akár globálisan akár Magyarországon?*

ÁCS PÁL: Nagyon sokrétű ez a funkció, és ezt csak akkor szokás kétségbe vonni, ha kérdezik. Ha nem kérdezik, mindenki számít az orvos, a mérnök, a jogász, és olykor, igen, a történész, az irodalomtörténész segítségére. Ezzel együtt nem lehet nem látni a világszerte burjánzó elitellenességet, amely a tudomány és a kultúra művelőire is kiterjed. Említettem, hogy pár hete szerveztem egy fórumot a Stádium 28 Körben a jogtudat helyzetéről Magyarországon. Az egyik előadó, Fleck Zoltán jogszociológus számos példát hozott fel arra, hogy a társadalom jelentős része egyáltalán nem érdeklődik a jog kérdései iránt, saját jogai sem érdeklik igazán, az egész jogrendszer és jogászokást úri huncutságnak képzelik. Ez az általános vélekedés. Nem is lehet ma jelentős tiltakozást tapasztalni a jogsértések ellen, sajnos a bíróságok átszervezését, úgy tűnik, zokszó nélkül túri az ország (bár a napokban zajló tüntetések a Fidesz-bíróságok létrehozása ellen is felemelték szavukat), miként túrta az alkotmánybíróság tönkretételét, és a teljes magyar jogállamiság megcsúfolását. Persze, ha személy szerint bajba kerülnek az emberek, azért ügyvédhez fordulnak.

Zajlik a tömegek lázadása a kultúra és a tudomány ellen, de a mobiltelefonjához, az autójához mindenki ragaszkodik, miként azt is természetesnek veszik, hogy ég a villany, repül a repülő, szól a rádió, folyik a víz a csapból. Hogy ezek mögött is jelentős értelmiségi munka van, azzal ma senki sem törődik igazán.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Mostanában eldőlt: a CEU Bécsbe megy. Emlékszem, mikor tavaly tavasszal elfogadták a lex CEU-ként elhíresült törvényt, te már akkor kijelentetted, hogy az egyetemnek annyi itt Magyarországon. Kezdetől ilyen egyértelmű volt számodra, hogy a kormány tényleg el akarja lehetetleníteni az egyetemet, vagy reménykedtél azért valami ésszerű megoldásban?*

ÁCS PÁL: Igen, másokkal együtt már tavaly tavasszal úgy gondoltam, hogy a CEU-nak mennie kell.

Éreztem, hogy a törvény voltaképpen csapda. A CEU szépen belesétált,

nem mintha nem ismerte volna fel a veszélyt, de bízott... nem is tudom miben? Az akadémiai szabadság sérthetetlenségében? Amerikában? Az EU-ban? A nemzetközi közvéleményben? Úgy gondolta talán, hogy jobb készakarva beleesni a csapdába, mindenképp lesz majd valaki, aki kiment onnan. És akkor megmenekül. Újra nem eshet csapdába. Kár volt bízni ebben. Mindenki láthatta, aki akarta, hogy nincs nyerő stratégia. Fölösleges erőfeszítés volt eleget tenni a törvényben megfogalmazott új követelményeknek. Azt kellett volna időben belátni, hogy felépült egy szörnyűséges „narratíva”, amelyben a CEU-nak akaratán kívül fontos szerep jutott. A közellenségé. Csak az nem látta ezt, aki becsukta a szemét. Akár akarta, akár nem, az egyetemet bevonták egy kilátástalan politikai játszmába. Ismerjük a farkas és a bárány meséjét. A különbség csak annyi, hogy a báránynak nem állt módjában elmenni. A CEU megtehetette. Korábban kellett volna. Megkímélhette volna magát ettől a kellemetlen és szomorú végjátéktól.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Számodra mit jelent a CEU? Miért lett volna fontos szerinted, hogy itt maradjon?*

ÁCS PÁL: Nem vagyok CEU-s, nem is voltam soha. Azért hívtak meg tavaly a CEU Institute for Advanced Studies (a második Orbán-kormány által megszüntetett Collegium Budapest szerényebb jogutódja ez) kuratóriumába, mert nem tartozom az

egyetem kötelékébe, független vagyok. Mindazonáltal sok szakmai és személyes szállal kötődöm a CEU-hoz.

A CEU egyszerűen azt jelenti számomra, amire az 1970-es–80-as években áhítoztunk: a Nyugatot,

amit akkor természetesen a liberalizmussal kapcsolunk össze. Liberálisnak vallottam magam (miként megszámlálhatatlanul sok magyar értelmiségi Vörösmarty Mihálytól Kis Jánosig), és ma sincs okom rá, hogy ezen változtassak. A szellemi függetlenség, az egymás nézetei iránti érzékenység, a szabad és külső befolyásoktól mentes gondolkodás egyik fontos hazai műhelye volt ez az egyetem. Nagyon sokféle világnézetű oktató tanított itt sokfelől érkező, különböző anyanyelvű, vallású, neveltetésű hallgatókat. Köztük igen sok magyart. Rengeteg diák (tudjuk, CEU-gyűlölő államtitkár is akad köztük) köszönhetik ennek az egyetemnek azt, hogy ügyesen kommunikálnak angolul, és biztonsággal mozognak a nagyvilág köreiben. A gyűlöletbeszéd nyelvén Soros-egyetemnek nevezik. A CEU az elmúlt évben nem győzött magyarázkodni Soros miatt. Ez is fölösleges volt. Soros György, a CEU és a nyílt társadalom eszméje szorosán összetartoznak, ha nem is azonosak. (Ma is büszke vagyok rá, hogy a Kétezer folyóiratban egyszer együtt publikálhattam Soros Györggyel.) Hiszek a nyílt társadalomban (ez nem jelent kiszolgáltatottságot), sőt, azt gondolom, hogy csakis a nyílt társadalmak lehetnek életképesek. Azok az országok, kultúrák és civilizációk, amelyek – Komoróczy Gézától kölcsönözve a gondolatot – „bezárkóznak a nemzeti hagyományba” – pusztulásra vannak ítélve. És ez nem a nemzeti hagyomány megtagadása. Ellenkezőleg.

Akkor szolgáljuk helyesen saját kultúránkat, ha megismertetjük és megszerettetjük másokkal.

A „Hungary first” eszméje aligha alkalmas erre. A CEU akkor maradhatott volna itt, ha az amerikaiak meg tudták, meg akarták volna védeni. Nem így történt. Mindenki tudja, hogy miért. Ezért nem volt maradása.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Beszéljünk az MTA-ról. Az álláspontok nem látszanak közeledni, december 6-án az MTA rendkívüli közgyűlést tartott, ahová Palkovics László miniszter nem ment el, de bejelentett némi pénzelvonást, amit az MTA elnöksége zsarolásnak nevezett. A minisztérium tehát közvetlen irányítás alá vonná az MTA kutatóintézeteit, de az érintettek ez elutasítják. Ha csak az adminisztráció csökkentéséről lenne szó, az értelmetlen papírmunka és az ezt kiszolgáló és termelő bürokrácia leépítéséről, azt még üdvözölni is lehetne. A közvetlen minisztériumi irányítás azonban a tudományos kutatás, vele együtt az Akadémia autonómiáját szünteti meg. Miért fontos ez, miért kellene állami*

pénzből finanszírozni olyan kutatásokat, amelyeket a tudósok, ha tetszik, a saját érdeklődésüknek, személyes kíváncsiságuknak megfelelően folytatnak?

ÁCS PÁL: Jó érzés most az Akadémiához tartozni, büszkék lehetünk arra a bátor, egyszersmind józan kiállásra, amit Lovász Lászlótól és az MTA elnökségétől a legutóbbi fél évben és most, a rendkívüli közgyűlésen is tapasztaltunk. Persze, jól tudjuk, hogy az akadémikusok nem utcai harcosok, és nem is képezik a NER ellenzékét, hiába szajkózza ezt a kormánypárti média. Most mégis

szinte mindenki összezárt az elnök és az elnökség mellett, Palkovics miniszter alighanem elszámította magát.

Nem talált komoly támogatásra az Akadémia berkeiben. Ez nemcsak azért történt, mert a miniszter rendkívül arrogánsan viselkedett a tudós testülettel szemben, hanem azért is, mert az Akadémia pontosan tudja, hogy ha megfosztják intézeteitől, elveszti súlyát és jelentőségét, és afféle tudósklub válik belőle. Történetileg úgy alakult, hogy a magyar tudományosság legjelentősebb és legfajsúlyosabb műhelyei az akadémiai kutatóintézetek lettek. A II. világháború előtt az Akadémiának nem voltak intézetei. Történhetett volna ez másként is, betölthették volna ezt a funkciót az egyetemek, de nem így lett. Magam nemigen tudok elképzelni komoly egyetemi oktatást az egyetemeken folyó kutatómunka nélkül, de a felsőoktatásban zajló kutatások fejlesztése nem történhet az akadémiai kutatóműhelyek kárára, csakis az együttműködésnek látom értelmét. Palkovicsék arra hivatkoznak, hogy az akadémiai intézetek nem működnek hatékonyan, nem produkálnak kézzelfogható eredményeket. Ez szemenszedett hazugság. Éppen az ellenkezője igaz. Ráadásul semmi konkrétumot nem lehet tudni az átalakítási tervekről, csak mendemondák terjednek. Beszélnek intézetek megszüntetéséről, összevonásáról, egyetemekhez csatolásáról. Csak sejteni lehet, hogy az átalakítás a kultúrharc kereteiben folya, és ez nem sok jót ígér a kutatás szabadsága számára. A kutatói kíváncsiságból fakadó, autonóm szellemű alaputatásokat a társadalomnak finanszíroznia kell, ez nem jelenti a tudósok „lefizetését”. Hosszútávú kutatási projektek csakis támogatásból jöhetnek létre. Hogy saját szakmából, az irodalomtörténetből vegyek példát: a Régi Magyar Költők Tára sorozatait, Arany János összes műveinek kritikai kiadását nem valószínű, hogy ingyen, csak úgy sportból elkészítené bárki. Ehhez kell támogatás és intézményi háttér is. A kutatási programok tehát fontos társadalmi célokat valósítanak meg, lehetővé teszik azt, hogy a bennük résztvevő tudósok nyugodt körülmények közt és szabadon választott együttműködési formákban folytathassák tevékenységüket. Az állam ezzel szemben hajlamos úgy vélni (régebben is voltak persze efféle törekvések), hogy

az rendeli a nótát, aki fizeti a zenészt.

Csakhog az alapkutatások esetében a megrendelő egyáltalán nem tudhatja, hogy milyen nótát kellene a cigánynak játszania, mert azt csakis a cigány tudja.

Mennyire állami pénz ez, illetve mennyire közpénzeket igénylő közügy a hagyományos értelemben vett alapkutatások finanszírozása?

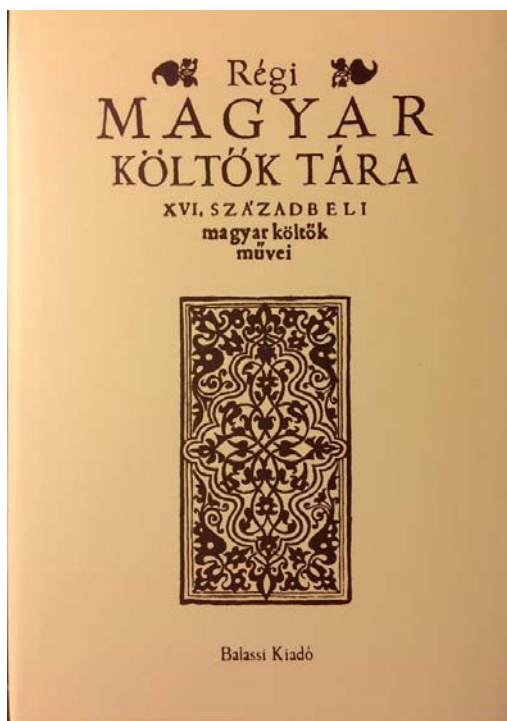
Egy tudós kollégám édesapja egyszerű ember volt. Amikor egyszer meglátogatta kutatóvá lett fiát, megkérdezte tőle: –

Édes fiam, te itt csak olvasgatsz? És ezért még fizetnek is?

– Természetesen a kutatóintézeteket állami pénzből tartják fenn. Én inkább azt mondanám, hogy az adófizetők pénzéből. Erre a kormány sohasem szokott nálunk hivatkozni, mármint az adófizetőkre. Arra sem, hogy ők a köz felesküdtök szolgái. Nyugaton azért ez még ma is mindennapos. Itt viszont, tudjuk, a hatalom birtokosai a sajátjukként kezelik a közpénzeket, az adófizetők pénzét, mi több, az Európai Unió polgárainak pénzét, minden közpénzt, így az akadémiai kutatóintézetek fenntartására szolgáló összegeket is. Arcpirító az is, hogy az a 28 milliárdos költségvetési tétel, amely körül a huzavona folyik, amelyet az Országgyűlés az Akadémiától elvett, és átcsoportosított Palkovics László Innovációs és Technológiai Minisztériumának költségvetésébe, eltörpül a NER presztízsbetűhívásai mellett, és azok mellett az összegek mellett különösen, amelyeket a rendszer saját oligarcháinak juttat. (Erről bővebben szólt Sarkadi Balázs, a Stádium 28 Kör ügyvivője [a Magyar Narancsnak adott interjújában](#))

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Miért fontos szerinted az államnak, hogy közvetlen irányítás alá vonja a tudományos kutatásokat? Mi változhat ezzel, milyen következményekkel járhat mindez a magyar tudományra nézve?*

ÁCS PÁL: Ha a tudományos kutatás kormányirányítás alá kerülne, ez valószínűleg beláthatatlan következményekkel járna, de úgy tűnik, hogy nem fog bekövetkezni, legalábbis jelenleg ez nem látszik valószínűnek. Az akadémiai intézethálózat elég kiterjedt és bonyolult struktúra, nem könnyű csak úgy átvenni felette az irányítást. A kormányzat zsarol, fenyegetőzik, de terveit egyelőre nem tudja végrehajtani. Paradox módon ez éppen akkor vált világossá, amikor a rendkívüli közgyűlés után Palkovics László megpróbált ráijeszteni az Akadémiára azzal, hogy januártól csak a kutatók fizetéséről intézkedik, az intézetek fenntartási költségeit viszont befagyasztja. A bölcsészek még csak ellehetnek így is valahogy, ám a természettudományi kutatóintézetek esetében – ahol laboratóriumi kísérletek folynak – ez az egész teljesen abszurd. Mióta nyilvánvalóvá vált, hogy a miniszter a szándékos károkozástól sem riad vissza azért, hogy megtörje az Akadémia autonómiáját, szétdarabolja intézethálózatát, nyíltan már senki sem áll mögé. Legalábbis ebben a pillanatban én így látom.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Yoda mestert idézve: a jövő ködbe burkolózik. Egyáltalán, van olyan, hogy magyar tudomány? Mit gondolsz a Kásler miniszter által gründolt magyarságkutató intézetről?*

ÁCS PÁL: Nemrégiben elromlott a mosógépünk. Kihívtunk egy szerelőt, példamutató szakértelemmel végezte a dolgát, pikk-pakk kikapta a motort, elvitte, megjavította, berakta, ment minden, mint a karikacsapás. Távozóban – rápillantva a könyvespolcokra – így szólt. – Maguk olyan tanárfélék, ugye?

Csak azért könyörgök, hogy hagyjanak már fel ezzel a nemzetellenes, finn-ugor eredet-elmélettel.

– Hallgattam. Mit mondhattam volna? Nem lett volna szép előjönni a suszterről és a kaptafáról szóló közmondással. Az ő nézőpontjából nyilvánvalóan létezik magyar és magyarellenés tudomány. Úgy tűnik, Kásler miniszter is ehhez a mosógépszerelőhöz hasonlóan vélekedik erről. Az MTA Történettudományi Intézetében már régóta folynak nagyon komoly kutatások olyan területeken, amelyek ellen a NER-nek aligha lehet kifogása: kutatják a magyarság őstörténetét, a mohácsi csatát, a Szentkoronát stb. Szemlátomást a „magyar tudomány” híveinek mindez kevés, mert az akadémiai kutatóintézetek esetében nem írható elő a kutatás végeredménye. Ezért hoznak létre folyamatosan közpénzből kistafírozott új, kormányközeli intézeteket és egyetemeket. Abban reménykednek, hogy ezekben az új intézményekben a már említett új értelmiségi kutatógárda „végre” majd arra az eredményre jut, ami az „igazság”, amit a megrendelő elvár tőlük.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Az ősmagyarokra még visszatérünk, de előbb beszéljünk egy kicsit a saját kutatásaidról. Régi magyar irodalommal és a reformáció korának – nevezzük így – kultúr- és eszmetörténetével foglalkozol, ami az előbbihez a tágabb kontextust biztosítja. Idén több tanulmánykötet is kijött a szerkesztésedben, illetve a vezetésed alatt működő NKFIH-projekt részeként a Régi Magyar Költők Tárának is megjelent a legújabb kötete Bogáti Fazakas Miklós szövegeivel. Hogyan magyaráznád el röviden egy kívülállónak, mi ez a Régi Magyar Költők Tára, hol tart jelenleg a kiadás, miért fontos ez sorozat, és milyen feladatok vannak még, lesz-e folytatás?*

ÁCS PÁL: A Régi Magyar Költők Tára az MTA egyik legrégebbi projektje. Az első kötet 1877-ben jelent meg, a legújabb most. Ehhez az általam említett könyvhöz – pontosabban a könyv elkészítéséhez szükséges kutatómunkához – valóban támogatást kaptam én és az általam vezetett kutatócsoport. Ebben a könyvsorozatban kritikai kiadásban jelennek meg a 16–17. századi magyar költők művei.

Kritikai kiadást készíteni – különösen a régi költőkét – nem könnyű dolog.

Fel kell kutatni a versek valamennyi kéziratát, tanulmányozni kell a korabeli nyomtatott kiadásokat, ha vannak ilyenek, ezeket össze kell hasonlítani, meg kell állapítani (ki kell választani) a lehető legjobb szöveget, ha pedig ez nem maradt fenn, helyre kell állítani azt bonyolult, ún. textológiai módszerekkel. Fel kell kutatni a szövegek forrásait. Mindezt szabályszerű eljárás szerint sajtó alá kell rendezni, és minden szerzőről és szövegről meg kell tudni mindent, ami tudható, és ezt a tudást a könyv jegyzeteiben közölni kell. Bogáti Fazakas Miklós kitűnő 16. századi erdélyi unitárius költő volt, aki jelentős életművet hagyott ránk, görögül is jól tudott. Verses törtékeit többnyire Plutarkhoszból, Lukiánoszból és a Bibliából szerezte, dolgozta át. Lefordította a teljes zsoltárkönyvet is. Műveinek nagy része a 16. század óta nem jelent meg. Két kötetben adjuk ki műveit, most a törtékek láttak napvilágot, a második kötetben a zsoltárkönyvet és a *János jelenései*hez készített kommentárjait publikáljuk majd. Ha ez a könyv is kész lesz, befejeződik a Régi Magyar Költők Tára 16. századi sorozata.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Két tanulmánykötet jött, illetve jön ki idén angol nyelven a neved alatt, az egyik teljesen a sajátod ([Reformations in Hungary in the Age of the Ottoman Conquest](#)) a másikat Fodor Pállal, a neves oszmanistával közösen szerkesztetted ([Identity and Culture in Ottoman Hungary](#)). Mindkettőnek vannak magyar előzményei, tehát magyarul már publikált tanulmányoknak a nemzetközi közléséről beszélünk. Mennyiben más feladat nemzetközi szinten publikálni, működnek-e az eredetileg hazai tudományos közönségnek szánt szövegek angolul is, ill. mennyit kell rajtuk módosítani, hogy működhessenek?*

ÁCS PÁL: Fontosnak érzem, hogy eredményeinket idegen nyelveken is közzé tegyük. Sokat dolgoztunk ezen a két angol könyvön. Nem egyszerű fordításai ezek már megjelent magyar szövegeknek, hanem átdolgozásai, adaptációi magyarországi kutatásoknak. Reményünk szerint az itt olvasható tanulmányokból az angolul olvasó közönség számára ismeretlen tényeket és gondolatokat ismerhet meg, egyszersmind be tudja illeszteni a kora újkori Magyarország kultúrtörténetét saját történelmének kontextusába. Amennyire ismerem a külföldi kollégákat, számukra ez a legfontosabb.

Reformations in Hungary in the Age of the Ottoman Conquest

Academic Studies

52

V&R

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Miért lehet fontos vagy érdekes a mai kor emberének a török kori identitás és kultúra? Kinek a kultúrája és identitása?*

ÁCS PÁL: Ez a modernitás szempontjából is nagyon jelentős kérdés. Az oszmán megszállás korában Magyarországon az emberek többségének többszörös identitása volt. Egyszerre vallották magukat az egymással gyakran hadakozó Magyar Királyság vagy az Erdélyi Fejedelemség tagjainak, miközben egyformán magyarok voltak. A rendi identitás szintén igen fontos volt számukra, de a régióhoz, városhoz, faluhoz való tartozás is meghatározónak bizonyult. Mindeközben vallási hovatartozásuk szerint protestánsok vagy katolikusok voltak, de továbbra is az egyetemes kereszténység részeseinek tudták magukat. Az oszmánokat általánosságban

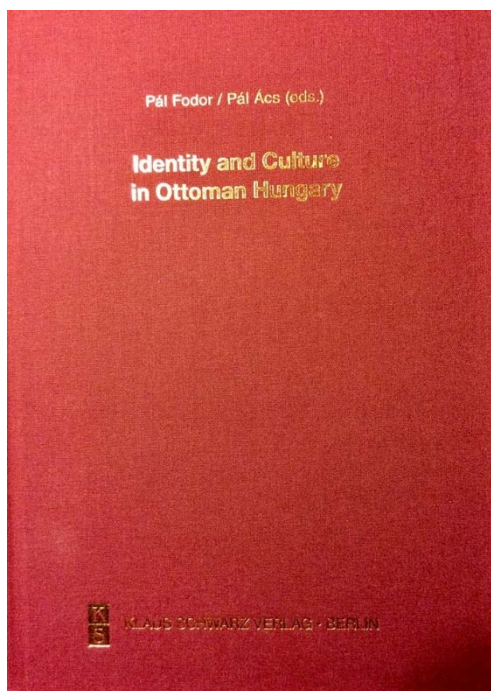
ősellenségnek tartották. Valójában rendkívül szoros kapcsolatok alakultak ki a két vallás és kultúra közt. Balassi Bálint török verseket fordított.

A parasztság, mi túrés tagadás, ez tény, tömegével menekült oszmán területre,

mivel sokkal kevésbé nyomták el őket ott, az adók is mérsékeltebbek voltak. Nem kevés keresztény tért át muzulmán hitre. Más kérdés, hogy a jelenlegi török rezsim eltúloz mindent, és lényegében tagadja, hogy elődjeik hódítókként viselkedtek. Ez a szemlélet uralkodik most a török pénzből újjáépített Gül Baba-türbénél is. És az egyébként nyíltan muszlimgyűlölő magyar rezsim szekundál ennek, mert itt és most ez az érdeke.

Miért reformációk szerepel a köteted címében, miért nem reformáció?

ÁCS PÁL: A 16. századi vallási reformok nem képeztek egységes folyamatot, nem is igen rendezhetők közös narratívába. Könyvemben külön kezelem a Rotterdami Erasmus tanításaihoz kötődő (alapvetően katolikus) vallási ébredést, a protestáns reformáció különböző változatait, és reformációnak (katolikus reformációnak) nevezem a Trentói Zsinat (Tridentinum) után megerősödő, a jezsuiták által dominált katolicizmust is, ezt régebben ellenreformációnak hívták. Valójában ez is vallási reform

volt: Pázmány Péterben a maga korának egyik legmodernebb szellemiségét csodálhatjuk.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Van az alapvetően filológiai munka, szövegkiadás és szerkesztés, ill. van az elrugaszkodottabb és eredményeit tekintve néhány évtized alatt biztosan elévülő eszmetörténet – mindkettőt műveled és gondolom hiszel is mindkettőnek a létjogosultságában. A szövegkiadás kézzelfogható, a polcról elvileg évszázadok múlva is leemelhető eredmény. De mi értelme az eszmetörténetnek? Milyen társadalmi haszonnal jár, ha a filológusok nemcsak alapszövegeket gyártanak, hanem azokkal kapcsolatban kérdéseket is tesznek fel?*

ÁCS PÁL: A kérdést költőinek gondolom. A kettő egymást erősíti, egymásból fakad. Én sokat köszönhetek a filológiai munkának. Amikor sok évi folyóiratszerkesztői munka után kutatóként kezdtem el dolgozni, elveszettnek éreztem magam. Sokáig nagyon-nagyon félttem attól, hogy – egyébként önként, saját akaratomból, de Klaniczay Tibor, az akkori igazgatóm gyengéd buzdítására – egyedül kell elkészítenem egy teljes kötetnyi Régi Magyar Költők Tárát. Végül mégis belevágtam, és amikor elkészült, elmondhatom, hogy szinte más emberré váltam. Rengeteget tanultam belőle. Nem bántam meg, hogy évekig textológiával kellett foglalkoznom. Teljesen igazad van abban, hogy

az eszmetörténeti jellegű szövegeim – miként minden efféle szöveg – abban a pillanatban elavulnak, amikor befejezem őket.

Éppen ezzel a gondolattal zártam le angol nyelvű könyvem előszavát.

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *Na ezzel még mindig nem igazán védtük meg a szakma és az értelmiség becsületét. Írogatunk, kérdezzük, gondolkodunk, vagy ahogyan az előbb mondtad: csak olvasgatunk és ezért még fizetnek is. A politikai hátszéllel erősített kordivat eközben mind jobban lenézi a kultúrát, az értelmiséget, miközben az átlagember a saját jogait sem ismeri. Tekintsünk el most attól is, hogy a pesti értelmiség kimegy tüntetni a túlóratorvény ellen (is), miközben az érintett munkások nem mozdulnak. Különösen a humán értelmiségnek azonban nem az annyit hangoztatott nemzeti, történeti, vagy akármilyen kulturális identitás ápolásában és/vagy újrateremtésében lenne megkülönböztetett szerepe? És pont emiatt éri számtalan bírálat a hivatalos*

magyar tudományt, teszik idézőjelbe a Magyar-t az MTA nevében, kérdőjelezik meg a kutatási eredményeket és gyártanak mindenféle összeesküvés-elméleteket anti-finnugristák, vagy sumér-magyarok, vagy a Petőfi szibériai száműzetésében hívők és még sorolhatnám. Hol csúszott ez félre szerinted? Miért ez az indulat, kell-e foglalkozni az effélékkel, milyen adekvát választ lehet adni minderre?

ÁCS PÁL: Tudod, hogy társadalmi munkában történelmet tanítok az egyetemen. Épp most fejeződött be a a magyar hőskultuszról szóló őszi kurzusunk. Petőfi nem került sorra – kora újkoros vagyok – de a legutolsó, összefoglaló beszélgetés kezdetén előhoztam én is a Megamorv-Petőfi Bizottság Egyesület dicső tudományos „eredményeit”. Már el is kanyarodtam volna a témától, amikor késve betoppant az egyik hallgató, aki – hallva, hogy miről van éppen szó – ismét elmondta az egész szibériai kalandtörténetet, csak hogy, velem ellentétben, teljes odaadással, szívből jövő lelkesedéssel. Érdekes, tanulságos jelenet volt, meggyőzni aligha tudtam, de a végén, mikor belebonyolódtunk azokba a genetikai kérdésekbe, amelyekhez egyikünk sem ért (vajon zsidó nő volt-e a barguzini „Petőfi”?), ő is őszintén elnevette magát.

Jó lenne csak röhögni ezen az egészen.

Nyelvész sem vagyok, persze, de amikor anti-finnugristákkal találkozom, mindig javaslom nekik, hogy nem sumérből vagy a türkből, inkább a szlovákból kéne eredeztetniük a magyart, ez esélyesebb dolog. De erre felhördülnek, hogy mit gondolok én, mindenki tudja, hogy a szlovák nyelv a magyar nyelv egyik sajátos változata. (Érdemes utánanézni, van „szakirodalom”.)

PETNEHÁZI GÁBOR, DRÓT: *És miért nem mondtad el mindezt annak a bizonyos mosógépszerelőnek is?*

ÁCS PÁL: Szent Pál írja, hogy „hirdesd az Igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan, ints, kérj, buzdíts nagy türelemmel és hozzáértéssel”. Hát szent vagyok én?

Készítette Petneházi Gábor.